

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Спеціальність: 281 «Публічне управління та адміністрування»

Допускається до захисту

Зав. каф. ЕУДМЕ Сокольська Т.В.
(підпис)

« 04 » листопада 2022 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

**ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИМИ ГРОМАДАМИ В
УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ: МЕХАНІЗМИ ТА РИЗИКИ
(НА МАТЕРІАЛАХ ІРШАНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ,
ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛ.)**

Виконала: Гавага Є. С.

підпис

Керівник: д.е.н., професор Сокольська Т.В.

підпис

Рецензент: д.е.н., професор Юхименко П.І.

підпис

Я, Гавага Євгенія Сергіївна, засвічую, що кваліфікаційну роботу виконано з дотриманням принципів академічної доброчесності.

Біла Церква – 2022

АНОТАЦІЯ

Гавага Євгенія Сергіївна. Ефективне управління територіальними громадами в умовах децентралізації: механізми та ризики (на матеріалах Іршанської ТГ, Житомирської області).

Досліджено теоретико-методологічні засади ефективного управління територіальними громадами; механізми та методи управління ресурсним потенціалом громади; європейські практики ефективного управління громадами. Проаналізовано сучасний стан і тенденції розвитку Іршанської ТГ, можливості ефективного управління громадою на засадах територіального маркетингу та місце лідерства у цьому процесі. Проведено діагностику форм, методів та інструментів ефективного управління розвитком територіальної громади.

Використано методичні підходи, методи системний підхід – як методологічну основу для вирішення наукових завдань дослідження; діалектичний, аналізу та синтезу – під час опрацювання понятійно-категоріального апарату у проблематиці предметної сфери дослідження; індукція, дедукція, порівняння, аналогія – для розкриття взаємовпливу програмно-цільового підходу до управління територіальними громадами, для визначення об'єкта, предмета дослідження; узагальнення – при розгляді міжнародних підходів до оцінювання рівня ефективності управління громадами; аналітично-експертні методи – при обґрунтуванні механізмів ефективного управління громадами та оцінці ризиків; монографічний та ін.

Виявлено, що успішність функціонування об'єднаних територіальних громад у визначальній мірі залежить від ефективності використання місцевих ресурсів, наявності суб'єктів підприємницької діяльності, рівня та кількості кваліфікованих трудових ресурсів, лідерських здібностей голови громади та його команди, а розвинена інфраструктура здатні забезпечити успішний її розвиток.

Досліджувана Іршанська ТГ перебуває в умовах величезної конкуренції і потребує нових підходів, дієвих заходів для забезпечення сталого розвитку, створення умов для економічного зростання та удосконалення механізмів управління її розвитком на засадах ефективності, відкритості та прозорості, посилення інвестиційної та інноваційної активності, забезпечення належного функціонування транспортної та комунальної інфраструктури, дотримання високих екологічних стандартів та внаслідок цього підвищення конкурентоспроможності, доступності широкого спектру соціальних послуг та зростання добробуту населення.

Зроблено висновок, що з метою створення позитивного іміджу досліджуваної громади, залучення потенційних інвесторів у конкурентні сектори місцевої економіки, формування комфортного життєвого середовища, підвищення рівня та якості життя населення, максимального задоволення потреб споживачів місцевого продукту на основі виявлення й підтримки конкурентних переваг досліджуваної нами громади серед ефективних способів управління є маркетинг територій.

Враховуючи, що досліджувана громада має цікаву і багату історико-культурну спадщину та можливості використання туристичного потенціалу досить велику увагу громада має приділити розвитку туристичного бізнесу і розбудові туристичної інфраструктури. Покладаючись на природно-кліматичні умови громади, перспективним також для неї має стати розвиток садівництва, ягідництва, тваринництва.

Одержані результати можуть бути використані при розробці Стратегії розвитку громад

Кваліфікаційна робота магістра містить 85 сторінок, 9 таблиць, 8 рисунків, список використаних джерел із 53 найменувань, 1 додаток.

Ключові слова: громада, управління, маркетинг, децентралізація, лідерство, інфраструктура, туристичний бізнес, додана вартість.

Annotation

Havaha Yevheniia. Effective management of territorial communities in decentralization: mechanisms and risks (based on the materials of the Irshansk TC, Zhytomyr region).

It has been investigated the theoretical and methodological principles of effective management of territorial communities were studied; mechanisms and methods of managing the resource potential of the community; European practices of effective community management. The current state and development trends of Irshanska TC, the possibilities of effective community management on the basis of territorial marketing and the place of leadership in this process are analyzed. Forms, methods and tools of effective management of the development of the territorial community were diagnosed.

It has been used methodical approaches, methods Methodical approaches, systematic approach methods are used – as a methodological basis for solving scientific research tasks; dialectical, analysis and synthesis – during the development of the conceptual and categorical apparatus in the problems of the subject area of research; induction, deduction, comparison, analogy – to reveal the mutual influence of the program-target approach to the management of territorial communities, to determine the object, the subject of research; generalization – when considering international approaches to evaluating the level of effectiveness of community management; analytical and expert methods – when substantiating the mechanisms of effective community management and risk assessment; monographic, etc.

It was revealed that the success of the functioning of united territorial communities depends to a large extent on the efficiency of local resource use, the presence of business entities, the level and number of qualified labor resources, the leadership abilities of the head of the community and his team, and the developed infrastructure is able to ensure its successful development .

The Irshanska TG is in conditions of huge competition and needs new approaches, effective measures to ensure sustainable development, create conditions for economic growth and improve mechanisms for managing its development on the basis of efficiency, openness and transparency, strengthening investment and innovation activity, ensuring the proper functioning of transport and communal infrastructure, compliance with high environmental standards and, as a result, increased competitiveness, availability of a wide range of social services, and increased welfare of the population.

It has been concluded that It was concluded that in order to create a positive image of the studied community, attract potential investors to competitive sectors of the local economy, create a comfortable living environment, increase the level and quality of life of the population, and maximally satisfy the needs of consumers of local products based on the identification and support of the competitive advantages of the studied community among Marketing of territories is an effective way of management.

Considering that the studied community has an interesting and rich historical and cultural heritage and the possibilities of using the tourist potential, the community should pay a lot of attention to the development of the tourist business and the development of the tourist infrastructure. Relying on the natural and climatic conditions of the community, the development of horticulture, berry growing, and animal husbandry should also be promising for it.

The results can be used in the development of the Community Development Strategy

The master's thesis contains 85 pages, 9 tables, 8 figures, a list of used sources from 53 items, 1 appendix.

Key words: community, management, marketing, decentralization, leadership, infrastructure, tourism business, added value.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИМИ ГРОМАДАМИ	8
1.1. Територіальна громада як суб'єкт регулювання територіального розвитку: концептуалізація поняття	8
1.2. Децентралізація влади в Україні: проблеми та перспективи розвитку	10
1.3. Інструменти ефективного управління розвитком територіальної громади	17
Висновки до розділу 1	29
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ В ІРШАНСЬКІЙ ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ, МЕХАНІЗМІВ ТА РИЗИКІВ	31
2.1. Сучасний стан і тенденції розвитку Іршанської ТГ	31
2.2. Оцінка можливостей управління досліджуваною громадою на засадах територіального маркетингу	46
2.3. Аналіз механізмів та методів управління ресурсним потенціалом громади	55
Висновки до розділу 2	58
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЕФЕКТИВНИХ МЕХАНІЗМІВ УПРАВЛІННЯ ГРОМАДАМИ, МІНІМІЗАЦІЇ РИЗИКІВ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ	60
3.1. Європейські практики ефективного управління громадами	60
3.2. Мінімізація ризиків ефективного управління громадами в умовах децентралізації	67
3.3. Формування та розвиток лідерства для ефективної системи управління громадами	71
Висновки до розділу 3	75
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	81
ДОДАТКИ	87

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Територіальні громади в умовах децентралізації: ризики та механізми розвитку: монографія / за ред. Кравціва В. С., Сторонянської І. З. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України, 2020. 531 с.
2. Бодрова І.І. Концептуальні підходи визначення поняття територіальної громади. Державне будівництво і місцеве самоврядування. 2004. Вип. 7. С. 62-72.
3. Гуральник В.М. Територіальна громада в системі публічної влади в Україні: теоретичний аспект. Юридичний часопис національної академії внутрішніх справ, № 1, 2015.С. 137- 147.
4. Наврузов Ю.В. Системне визначення поняття категорії «громада». Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр. Університету академії державного управління. 2000. Вип. 4. С. 223-228.
5. Алфьоров С. В. Територіальна громада: поняття, ознаки, проблеми функціонування в Україні. X Вісник Університету банківської справи Національного банку України 2013 № 1 (16).С. 47-50.
6. Лиска О. Г. Закордонні підходи до визначення поняття «територіальна громада».Вісник державної служби України. 2007. № 4. С. 23 – 27.
7. Дем'янюк С. О. Поняття «територіальної громади» і його сутність крізь призму порівняльного аналізу польського та українського законодавства. URL: <http://surl.li/dicab>.
8. Дегтярьова І. О. Стратегії місцевого самоврядування: порівняльний аналіз. Актуальні проблеми державного управління. Вип. 2. X. : Вид-во Харк. РІНАРУ «Магістр». 2004. С. 145.
9. Історія економічних вчень: підручник. За ред. Тарасевича В. М., Петруні Ю. Є. К. : «Центр учбової літератури», 2013. 352 с.

10. Котова Н.О., Пилипенко В.Ю.. «Історія України. Навчальний посібник для бакалаврів усіх спеціальностей».URL: <https://dut.edu.ua/ua/lib/1/category/1244/view/720>.

11. Франко І. Що таке громада і чим вона повинна бути? URL: <https://zbruc.eu/node/37813>

12. Бутко І.Деякі проблеми становлення і розвитку територіального самоврядування в Україні. Місцеве самоврядування в Україні.1992. №3. С.8.

13. Батанов О. Територіальна громада – первинний суб'єкт муніципальної влади в Україні: поняття та ознаки. Вісник центральної виборчої комісії. 2008. № 2 (12). С. 46–52 .

14. Баймуратов М. О. Територіальна громада – основа місцевого самоврядування в Україні; за ред. М.О. Баймуратова; вид. 2-ге, доп. К: Правова єдність, 2009. С. 247–318.

15. Козубовська, І. (2019). Територіальна громада як об'єкт діяльності фахівця з соціальної роботи. Social Work and Education. Vol. 6, No. 1. Ternopil-Aberdeen, 2019. pp. 19-31.

16. Конституції України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

17. Європейська Хартія місцевого самоврядування. Страсбург. 15 жовтня 1985р. Офіційний переклад. Бюлетень законодавства і юридичної практики України. 2002. №10.

18. Муркович Л. Територіальна громада як суб'єкт місцевого самоврядування в Україні: теоретичні аспекти. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2010/2010_02\(5\)/10mliuta.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2010/2010_02(5)/10mliuta.pdf).

19. Гураль П. Ф. Територіальна громада в Україні: реформа і розвиток. Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія : Право. 2012. Вип. 1. С. 38-44.

20. Лісман Т.А. Визначення сутності поняття «територіальна громада». URL: <http://surl.li/dicai>.

21. Березинський В.П. Територіальна громада як агент політичної самоорганізації. Вісник Дніпровського університету, 2013 , Т. 20, Вип. 23 (1) Політологія. С.77 -84.

22. Мороз О.М.Територіальна громада: сутність, становлення та сучасні Українські реалії. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/jan/26506/moroz.pdf>.

23. Закон України «Про місцеве самоврядування». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, № 24, ст.170. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

24. Беновська Л. Я. Територіальна громада як суб'єкт регулювання розвитку територій: теоретичні аспекти. Регіональна економіка 2018, №1. С. 30-39.

25. Орловська Ю.В., Кірюхін Р.О., Децентралізація влади в Україні: проблеми та перспективи розвитку. Економічний простір № 172, 2021. С. 87-92.

26. Підтримка належного врядування в місцевих громадах як складової реформи децентралізації. Децентралізація: інформаційний портал. URL: <https://donors.decentralization.gov.ua/project/sgglc>.

27. Серьогін С.М. та ін. Управління стратегічним розвитком об'єднаних територіальних громад: інституційні підходи та інструменти:монографія. Дніпропетровськ:ДРІДУ НАДУ.2016. 278 с.

28. Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні,

29. Закон України «Про співробітництво територіальних громад». **Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 34, ст.1167.** URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text>.

30. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад». Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 34, ст.1167. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text>

31. Закон України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України та інших законодавчих актів України». Відомості Верховної Ради України, 2010 р., № 50-51, ст. 572 .URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2290-20#Text>.

32. Негода В. Про остаточні успіхи децентралізації говорити ще зарано. Децентралізація: інформаційний портал. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/13671?page=16>.

33. Цигляр А. Бюджетна децентралізація: реальний вплив на фінансове забезпечення та розподіл видатків територіальних громад. Громадський простір: інформаційний портал. URL: <https://www.prostir.ua/?news=byudzhetnadetsentralizatsiya-realnyj-vplyv-na-finansove-zabezpechennya-ta-rozpodil-vydatkiv-terytorialnyh-hromad>.

34. Правові основи формування та функціонування органів державної влади у контексті євроінтеграції : монографія / за ред. акад. Ю.П. Битяка і проф. О.Г. Данильяна. Харків : Право, 2010. 383 с.

35. Сторонянська І., Беля А. Особливості та проблеми здійснення громадського контролю виконання місцевих бюджетів територіальних громад. Світ фінансів. 2020. № 4 (65). С. 103–117.

36. Запобігання корупції в об'єднаних територіальних громадах. Ukraine Crisis Media Center. URL: <https://uacrisis.org/uk/podii/preventing-corruption-amalgamated-communities-training-mentorship-program-citizens>.

37. Розмежування повноважень: на розгляд Уряду направлені важливі законопроекти. Децентралізація: інформаційний портал. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/13765>.

38. Проект ОБСЄ «Підтримка належного врядування в місцевих громадах як складової реформи децентралізації». URL: <http://surl.li/dicam>

39. Горбатюк М. Реформа децентралізації в Україні: проблеми здійснення в умовах суспільної кризи. Політичні дослідження. №1' 2021.С. 22-40.

40. Власюк О. С. Шляхом децентралізації: виклики, ризики та пріоритети реформування регіонального розвитку в Україні. Регіональна економіка. 2015. № 1.С. 5-18.

41. Інноваційні інструменти забезпечення інвестиційного та інфраструктурного розвитку об'єднаних територіальних громад: матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю, м. Дніпро, 27 листоп.2020 р. / за заг. ред. І. А. Чикаренко. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2020. 368 с.

42. Безена І. Нові стратегії розвитку територіальної громади як фактор сталого розвитку регіону. Матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю, м. Дніпро, 27 листоп.2020 р. / за заг. ред. І. А. Чикаренко. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2020. С.34-38.

43. Посібник з основ управління людськими ресурсами для територіальних громад. URL:
https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/767/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA_HR.pdf.

44. Гринкевич С., Брух О., Бернацька І. Вплив маркетингового середовища на розвиток об'єднаних територіальних громад. Аграрна економіка, 2018, Т. 11, № 1-2.С. 59-69.

45. Як створити імідж свого міста і громади.URL:
<https://inrespublica.org.ua/novyny/yak-stvoryty-imidzh-svogo-mista-i-gromady.html>.

46. Шевченко В.М., Мостова А.Д. Територіальний маркетинг: збірник завдань для практичних занять і самостійної роботи (практикум). Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2017. 96 с.

47. Наконечний В . В. Основні світові моделі місцевого самоврядування: порівняльний аналіз. Теорія та практика державного управління. 2014. Вип. 1. С. 283-289.

48. Порівняльний аналіз процесу децентралізації України та Польщі.URL: <http://dialog.lviv.ua/wp-content/uploads/2017/10/Porivnyalniy-analiz-protsesu-detsentralizatsiyi-Ukrayini-ta-Polshhi.pdf>.

49. Грובה В.П Система місцевого самоврядування в Польщі: перспективи використання досвіду В Україні. Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2015.С.78-82.

50. Методичні рекомендації щодо організації та забезпечення діяльності територіальної громади у сферах соціального захисту населення та захисту прав дітей.URL: <https://www.msp.gov.ua/documents/5908.html>.

51. Поняття бюджету та його роль у виконанні функцій держави та органів місцевого самоврядування.URL: https://arm.naiu.kiev.ua/books/finansove_pravo/lekcja4.html.

52. Постанова Кабінету міністрів України від 24.01.20 №34 «Про внесення змін до Методики формування спроможних територіальних громад».URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/34-2020-%D0%BF#Text>.

53. Грищенко І. М. Алгоритм формування та розвитку лідерства в системі місцевого самоврядування.URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=965>.